Q. D. B. V.

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,

SERENISSIMO PRINCIPE REGIO AC DOMINO,

DN. FRIDERICO AVGVSTO,

ELECT. SAXON. HAEREDE,

DISSERTATIONEM INAVGVRALEM

DE

FLVXV MENSIVM NIMIO,

PRAESIDE

DN. PAVLO GOTTFR. SPERLING,

Med. Doct. Anatom. atque Botan. Prof. Publ. celeberrimo, & Principis Servestani Archiatro gravissimo,

PRO LICENTIA

SVMMOS IN ARTE MEDICA HONORES

RITE IMPETRANDI,

PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI

SVBMITTIT

DANIEL LENTSCH,

Havelberga-March.

Ad D. XXIX. Maj. M DCC IV.

Horis ante & post meridiem consvetis.

VITEMBERGÆ, LITERIS CHRISTIANI GERDESII.

PROOEMIVM.

A est ratio et conditio generis humani, ut, simul ac in lucem suscepti sumus, incipiamus mori, et vitae terminus, quem longius proferre interdum cogitamus, ab origine pendeat, ac eam ipsam subinde horam, in qua vivimus, dividere cum morte cogamur. Quotidie enim corpus nostrum, quod fragile et caducum, ac ex ruinosis principiis coagmentatum est, sua capit decrementa, et propter semina morborum, quae in illud sparsa sunt, furtim subruitur, cumque in summo firmitudinis ac valetudinis fastigio positum videatur, in propinquo ruina est, ac praeter spem, et opinionem instar aedificii, cuius suffulcimenta a teredinibus sunt exesa, concidit, ac in nihilum relapsum, in cineres convertitur. Qui quidem morbi cum varii sint, et fere innumerabiles, ac utrumque sexum gravissime infestent et affligant, tum sigillatim elegantiorem seu faemineum divexant, et pessime excruciant, ac perniciem saepe, interitumque afferunt. Praeterquam enim quod plerisque morbis,

quibus viri laborant, subiiciantur, tamen propter uterum, qui gravissimorum malorum et symptomatum fons et origo existit, plures experiuntur, qui tanta interdum saevitia easdem adoriuntur, ut, cum eorum impetum sustinere nequeant, tum vitam cum morte commutare cogantur. *Multa profecto commiseratione*, inquit *Helmontius*, *dignus sexus, in adiutorium magnarum necessitatum nobis datus, et quasi proinde multiplici aerumna dignus. Siquidem semel omnes propemodum morbos patitur ex utero, iterumque quatenus homo, duplices corruptae naturae poenas insons et devotus sexus per misera individua muliebria tolerat. De Asthm. et Tuss.* Quod etiam iam suo tempore cognovit *Democritus*, qui proinde ad *Hippocratem* scripsit, uterum esse sexcentarum aerumnarum mulieri autorem. *Corbeus Gynaec. L. 1. c. 1.* Quae quidem res sexus sequioris in peiore statu sunt positae, quod ipsae aliquando nesciunt, se aegrotare, aut propter verecundiam reticent, ac narrare verentur, etiamsi morbum cognitum habeant, sed prae pudore id sibi turpe esse existimant, quo fit, ut morbus ex mora radices agat, ac penitus insideat, sumtoque incremento, corpus primo in languorem det, deinde exhaustis viribus, illud pessumdet atque destruat. Quem pravum et perversum sexus sequioris morem *Hippocrates* his expressit verbis: *Periculosa vero sunt, veluti dictum est, et plerumque acuta et magna, et intellectu difficilia, eo quod mulieres participant morbis, et aliquando neque ipsae sentiunt, quod aegrotant, priusquam morbos experiantur a mensibus, et seniores factae fuerint. Tunc autem et necessitas et tempus ipsas morborum causas docet, et quandoque non cognoscentibus, ex quo morbo aegrotent, morbi incurabiles fiunt, antequam doceatur recte medicus*

ab

ab aegrotante, ex quo morbo aegrotet. Verentur enim narrare, etiamsi sciunt, et pro imperitia et ignorantia turpe id sibi esse putant. Sed et medici simul peccant, non exacte causam morbi percunctantes, sed velut viriles morbos sanantes, et multas novi iam ab huiusmodi affectionibus corruptas. Quare statim causam exacte interrogare oportet. Multum enim differt muliebrium morborum ac virilium curatio. L. I. de morb. mulier.
Magna autem morborum ex utero nascentium multitudo est, qui, sicut ab aliis atque aliis causis proficiscuntur, ita varias curandi rationes postulant, quibus eorum semina elidi ac penitus exstirpari possint. Modo enim passio hysterica affligit, interdum fluor albus, aut mensium suppressio negotium facessit, subinde uterus e sede sua dimotus prolabitur, aut vel inflammatione, vel scyrrho corripitur, non raro haemorhagia, aut nymphomania, vel alia gravissima mala, quae non recipit enarranda hic scripturae modus, divexant, et perniciem moliuntur. Inter tot vero et tantos morbos, quibus uterus patet, non infrequens est nimia mensium profusio, haud contemnenda subinde incommoda afferens. Nam quemadmodum menses, stato tempore, et in iusta quantitate manantes, multos a sexu hoc avertunt morbos, ita si modum excedunt ac largius profunduntur, gravissimas calamitates important, praecipue vero vires, roburque corporis atterunt, et infringunt, atque cachexiam, foecundissimam morborum matrem, invehunt. Quae nisi statim in principio eradicentur, praesentissimam vitae perniciem, nullis amplius remediis avertendam, pariunt. Cum igitur haec nimia sanguinis profusio periculosus et cum detrimento salutis coniunctus sit affectus, non alienum ab instituto meo labo-

rem me ſuſcepturum eſſe confido, ſi illius genuinam naturam et indolem loco Diſputationis Inauguralis pro ingenii tenuitate perſecutus fuero, et a quibus cauſis oriatur, quibusve remediis ſiſtatur, et ſanetur, enarravero. Deus autem immortalis meo adſpiret labori, ac vi numineque ſuo efficiat, ut omnia bene feliciterque eveniant!

Th. I.

ATque ut inde ſeſe efferat Diſſertatio, ante omnia de utero, tanquam parte affecta, pauca exponam, qui in abdomine, ac ſigillatim in pelvi, ſedem ſuam inter inteſtinum rectum et veſicam nactus eſt, cuius fibrae eleganti artificii genere fabrefactae, muſculoſam ſpongioſamque ſuam ſubſtantiam perreptant, quas mira vaſorum ſanguineorum copia comitatur, ut non tantum foetus foveatur, et nutriatur, ſed etiam humorum redundantia, ſi mole ſua noceret, expurgari queat. Hunc in finem ſurculi arteriarum, ex hypogaſtricis et ſpermaticis naſcentium, et varios inter ſe cincinnos nexusque efficientium, uterum perambulant, ac humoribus irrigant. Quibus ſemet venae comites addunt, quae cum arteriis eleganti ſpectaculo irretiuntur et conſociantur. Ductus autem ſanguinei, per cervicem vaginamque uteri diſſeminati, hypogaſtricarum et haemorrhoidalium propagines ſunt, qui in ſuperiore parte cum uteri vaſis coeunt, et innectuntur, et inter ſeſe plures ſinulos efformant, qui ſuis ramulis inter ſe implicantur, ac mutuo illigati, in cavitatem uteri hiant. Vaginam autem uteri continuo ſeroſi humores et pituitoſi, e glandulis et meatibus, inibi effictis, manantes irrigant, ut illa ſemper lubrica ſit, et facilius reliquis humi-

humiditatibus excrementitiis viam patefaciat. Atque haec vasa, vaginam perreptantia, sunt scaturigo, ex qua statis temporibus sanguis fluere solet, quae, si vel praeter naturam occludantur, vel aperiantur, hic fluxus nunc penitus exarescit, nunc exundat, utroque autem modo corpus labefactat, et valetudinem evertit.

Th. II.

Bene autem res mulierum geruntur, si statis periodis catamenia fluunt, quia sanguis, in corpore redundans, hac profusione minuitur, et circulatio humorum, quae vitam et valetudinem tuetur, conservatur, ut cum mens, tum machina corporea suis praeesse muneribus recte possit. *Mulier* enim *sana*, inquit *Hippocrates*, *ex mensibus est iudicanda. L.I. de morb. mul.* Vigente enim et recte eunte hac repurgatione, multi morbi, a quibus infestari alias elegantior sexus solet, praepediuntur, ac coloris gratia, quam in magna felicitatis parte ponit, integra servatur, ac reliquae corporis functiones omnes sibi constant, et ex praescripto naturae peraguntur. Sin vero contingat, ut haec a natura sancita lataque lex violetur, ita, ut plane menses non fluant, aut, qui manarunt, restitent, et cohibeantur, vel ab indole et genio suo desciscant, quique antea purpurei et rubicundi erant, nunc in alios eosque corruptos humores convertantur, perplura malorum genera, quae tam utero ipsi, quam toti machinae corporeae perniciem moliuntur, proveniunt, quae omnia fusius persecutus est Divinus Senex *Libr. de Virgin. morb.*

Th. III.

Tametsi vero multae extiterint mulieres aeque ac virgines, quas haec passio gravissime afflixit, fuerunt tamen

men iterum aliae, quae fluxu menſium nunquam laborarunt, et tamen liberos pepererunt, atque ad ſummam aetatem pervenerunt. Ita enim *Fabric. Hild. Cent. IV. obſ. 41.* commemorat matronam, cui nunquam menſes fluxerunt, tam durante virginitate, quam etiam in ipſo matrimonio, in quo ſeptem liberos feliciter peperit. In puerperio quoque lochia exigua habuit, et parum obnoxia morbis fuit. Ac *Rondeletius* refert, mulierem quandam nunquam menſtrua eſſe paſſam, et tamen duodecies peperiſſe, *Meth. curandi morb. c. 44.* Qualia etiam exempla apud *Marcell. Donat. L. IV. c. 23. Bartholin. Cent. IV. hiſt. 37. Sebizium Med. pract. Part. V. S. 2. c. 1.* et alios relata legimus. E contrario repertae ſunt aliae, quae usque ad ultimam ſenectutem hoc fluxu laborarunt. Certe mirandum eſt, quod *Hercules Saxonia Pract. Med. L. IV. c. 23.* refert, virginem quandam veſtalem ad tertium et centeſimum annum cum menſtrua purgatione vixiſſe. Et *Solenander* feminarum quarundam meminit, quae usque ad annum ſeptuageſimum, ſeptuageſimum ſextum, et centeſimum primum magno cum ſanitatis commodo menſium fluxum habuerunt. *Sect. V. Conſ. med. 41. 42. 43.* Conf. etiam *Timaeus a* Güldenklee/ *L. IV. Caſ. med. 14. Fabric. Cent. IV. Hiſt. 6. et Cent. II. obſ. 61. Bartholin. Cent. II. epiſt. med. 86.* Atque hae purgationes menſtruae fraudi valetudini non fuerunt, ſed mulieres optime ſanas conſervarunt. Catamenia autem nimia quantitate fluentia vires diminuunt, et corpoream machinam labefaciunt, ac vitam cum morte repente ſaepe commutarunt, qualia exempla apud *Tulpium, Fernelium, Montanum, Riverium, Rodericum a Caſtro*, et plures alios poſteritati ſunt relicta.

Th. IV.

Cum autem omnis, quae ſuſcipitur ab aliqua re inſtitutio, debeat a definitione proficiſci, ut intelligatur, quid ſit, de quo diſputetur, vocamus nimium menſium fluxum ſanguinis, quo mulier naturae lege ſingulis menſibus allevatur, excretionem copioſiorem, eamque excedentem quantitatem et copiam, ut inde virium languor ac diminutio naſcatur, vividus faciei color, quo ſexus ſequior admodum delectatur, foedetur, cachexia et plura alia graviſſimorum ſymptomatum genera excitentur. Cum enim vires noſtrae in iuſta ſanguinis quantitate et qualitate conſiſtant, facile intelligi poteſt, eo bene habente, hominem ſanum eſſe, et cunctas ſuas actiones recte obire et exequi; eundem vero ſanguinem, variis peregrinis particulis, iisque circuitioni humorum reluctantibus, infectum et vitiatum, aut inopia peccantem, hominem ad exequenda munia torpidum reddere, ac vires labefactare, et totam demum oeconomiam animalem convellere pariter atque evertere.

Th. V.

Hanc vero nimiam ſanguinis excretionem facile ab aliis uteri profluviis diſcernere poſſumus. Ac primo quidem in fluore albo non ſanguis rubicundus et purpureus, ſed materia ſeroſa, plus minus interdum pituitoſa, vel cremori, aut ſero lactis ſimilis, ſubinde etiam citrina, ac livida, interdum quoque acris et mordax emanat, quae cum foetore ſuo non raro moleſta eſt, tum vitales corporis ſuccos exhaurit, et ſaepe ante itemque poſt menſium eruptionem affligere ſolet.

Conf. *Montanus de Affect. uter. et Sylv. Commentar. de mensib. mulier.* Multo minus paria facit cum nimio lochiorum fluxu, qui partum laboriosum et difficilem plerumque sequitur, quo post avulsam magna vi uteri placentam sanguis magna copia ex vasis profluit. Nihil etiam commune habet cum haemorrhagia uteri alia, quae vaga plerumque est, et a variis causis, ac quovis tempore accidit, cum haec, de qua hic agimus, excretio stata sua observet intervalla, ac tunc affligat, cum menses consueto more fluere solent.

Th. VI.

Quo vero rectius natura morbi patescat, nostra refert, ut primum ad signa, quae ortum et progressum docent, respiciamus, quo eo melius indolem et causas huius mali abstrusiores rimari possimus. Equidem non inficias iverim, in tam magna causarum dissimilitudine, atque in tam variis corporum constitutionibus, non eadem semper in omnibus signa observari, sed alia in aliis occurrere, et pro natura mulierum et causarum valde discrepare. Fere tamen dum hic fluxus invasit, sanguis primo non adeo in magna copia fertur, sed post diem unum vel alterum augetur, ac quotidie incrementa sumit, et in maiore quantitate profunditur. Interdum vero statim in principio derepente erumpit, magnoque flumine prosilit, praesertim si menses intercepti ac suppressi fuere. Tunc grumi excidunt, et dolor clavicularum ac tendinum sentitur, corpusque obtorpet, et debilitas ac perfrigeratio crura invadit. Adhaec, si diutius duret, accedit virium diminutio ac corporis infirmitas, membraque insolito languore afficiuntur, ac expallescere

vividi

vividi flos coloris ſenſim incipit. Haec plerumque ſequitur capitis dolor, cum vertigine ſubinde conjunctus, et appetitus magis magisque proſternitur, ac cibi nauſeam pariunt, ſitis vero affligit, potusque affatim cum multa refectionis opinione expetitur. Ingraveſcente malo, gratia coloris, quae antea florida erat, magis corrumpitur, faciesque fit foeda et lurida, corpus vero, quod antea vegetum et ſucci plenum erat, fatiſcit, et extenuatur, interdum quoque horrore perfunditur, ut impetum febris timeant ſic habentes, difficulterque incedant, et acclivi locorum aſcenſu laedantur, atque multa ſegnitie corporis afficiantur. Praeterea dolor lumbos divexat, et regioni inguinali vicinisque partibus gravis eſt, et pro varietate cauſarum ſaepius varius exiſtit, ac magis vel minus laceſſit, interdum vero remittit, et quaſi quasdam inducias paciſcitur. Quod ſi diutius malum perſeveret, pedes ſubinde intumeſcunt, ac tumoribus oedematoſis foedantur, venae vero, retro ſublapſis oculis, liveſcunt, corpusque colorem plumbeum, flavum atque ſubviridem induit. Quo vero longius fluxus protrahitur, ac copioſius manat, hoc magis deficit corpus, ac pulſus diminuitur, itaque nonnunquam obſcurus redditur, ut vix percipiatur, et ruentibus ſemper in deteriora viribus, animi deliquia accedunt: tuncque nervorum, ut ait *Hippocrates*, antrorſum retrorſumque diſtentiones fieri, et aliis interdum ſymptomatis correptae ita laborantes obire tandem ſolent. *L. II. de morb. mul.*

Th. VII.

Veruntamen non tam acriter et vehementer ſemper haec affectio diſcruciat, nec tantam ſymptoma-

tum multitudinem habet, ſed mitior ſubinde redditur, et quaſi conſopitur, atque intervalla ſimulato quodam otio dispungit, et ſpatium quoddam ad reficiendas ac reparandas vires concedit. Quo rerum ſtatu quum ſalutis ſecurae ſunt mulieres, nihilque mali ſibi timent, ac periculum effugiſſe exiſtimant, ſubito interdum revertitur, dumque vires ex mora collegit, impetuoſius invadit, ac præter ſpem et expectationem perniciem interitumque affert.

Th. IIX.

Ex his hactenus eam in ſententiam commemoratis, arbitror, patebit, partem affectam huius fluxionis modum excedentis, eſſe uterum, eiusque imprimis vaſa, vaginam perreptantia, utut *Maſſarias* illum in eiusmodi fluxibus ab omni culpa vindicare ex *Galeno et Donato ab Altomari* contendat, *L. I. Praelect. pract. c. 4.* Per horum enim vaſorum poros et meatus ſanguis menſtruus naturalis profunditur, et excernitur, quamvis nonnulli tam veterum, quam recentiorum, aliter ſentiant, qui fontem et ſcaturiginem huius fluxionis ex ipſo uteri fundo arceſſere conantur. Vid. *Batton. de morb. mul. c. 57.* et *Roechus de morb. mul. curand. c. 4.* Sed invita ratione, et experientia. Nam ex inciſionibus corporum, hac paſſione extinctorum, compertum eſt, fundum uteri nulla ſanguinis labe aſperſum fuiſſe, vaginam vero totam ſubinde cruentam, et vaſa penitus vacua et exinanita apparuiſſe. Quod etiam ipſa uteri ac eius vaginae ſtructura, quam ſupra deſcripſimus, confirmare poteſt. Nam in puellis et virginibus orificium uteri ſaepe arctiſſime clauſum eſt, ut ne tenuiſſimum admittat ſtylum, adeo ut per hoc ſanguinem

nem commode ferri posse minus probabile videatur. In vagina autem facile id fieri potest, quia via patentior est, magis etiam vasa prominent, sique sangvis ex illis manaverit, sine ullo impedimento excerni sensim paulatimque potest.

Th. IX.

Hanc autem nimiam sangvinis profusionem praeternaturalis dictorum vasorum apertio efficit, quatenus ista vel rumpuntur, vel eroduntur, aut alio modo ita patefiunt, ut liberius sangvis, pulsu cordis per arterias adductus, excernatur. In statu enim hominis sano et integro sangvis cum reliquis humoribus continuo conversum in orbem cursum suum peragit, finesque suos non egreditur, sed qui per arterias ad corporis partes corrivatus est, ille iterum per venas ad fontem suum, seu cor relabitur. Quando vero terminos suos mutat, quocunque in corporis etiam loco id fiat, tunc varios morbos producit, qui tanta interdum saevitia grassantur, ut subitam mortem importent, quemadmodum id ex hac fluxione, tum quoque ex haemoptysi, vomitu cruento, et aliis haemorrhagiis immodicis intelligi potest.

Th. X.

Aperiuntur autem vasa, per vaginam uteri disseminata, vel culpa sangvinis, vel vitio ipsorummet ductuum atque vasorum. Ac sangvis quidem praeter naturam vasa recludit, ubi redundantia affluit, eaque propter immodicam aggestorum humorum copiam ita replet ac distendit, ut relaxatis, ac de vi et robore suo deiectis villis, quibus firmantur, ea ultro humori-

bus

bus aditum patefaciant, et fluere illos, qua data via, ſinant. Quod eo facilius contingere videas, quo vehementius ſangvis exagitatur, et maiori cum impetu per vaſa ruit, aut in iisdem cum aliis corpuſculis digladiatur, et quaſi ſeditionem concitat. Hoc enim ſtatu mirandum non eſt, ſi vaſa, vel praeter modum aperiat, vel penitus eadem disiiciat, ac disrumpat, et refractis vaſorum repagulis, facto quaſi agmine, proſiliat et profundatur. Praeſertim ſi variis ſangvis, iisque acidis, acribus, mordacibus, aliisve facultatibus gaudentibus corpuſculis, inquinatus eſt, quae ſuis ſpiculis cuneolorum et gladiolorum inſtar vaſa diſcindunt et quaſi perterebrant, itaque relaxant, ut reperta ſemel via, difficulter illam obſtruas, ac dilatatos eroſosque meatus coarctes, aut debilitatas fibras et tunicas emendes, ad indolemque et firmitudinem naturalem reducas. Vt enim ſangvis ingreſſum iter recte emetiatur, non vaſa tantum pateant, ſed etiam tonus ac robur fibrarum ac tunicarum ſibi conſtet, neceſſe eſt; quod ubi ſecus fit, et vel ab affluente propter plenitudinem in vaſis vaginae ſangvine, vel propter motum orgaſticum, et acrimoniam mordacem, vaſa dilacerantur, nulla intermisſione facta, ſangvis manare ſolet.

Th. XI.

Culpa vero vaſorum, vaginam uteri obambulantium, idem contrahitur fluxus, quando illorum fibrae et tunicae, a robore et firmitudine deiectae, aut aliis modis enervatae, plus iuſto relaxantur ac dilatantur, et ampliores meatus, quos antea non habuerunt, adipiſcuntur, unde ſangvinem, quem amplius retinere nequeunt, dimittunt, et profluere, qua facta via, ſinunt.

Idem

Idem ſentias de aliis organicis vitiis, ſive inde a primo ortu ea his vaſis obtigerit conformatio, ut vel nimis ampla laxaque ſint, vel ab aliis perpesſis iniuriis, ictibus, contuſionibus et plagis contracta fuerit. Neque etiam culpa vacant partus difficilis, et abortus, quibus non raro nimius menſium fluor eſt excitatus. De abortu exempla commemorat *Iulius Caeſar Claudinus Conſ. 93.* Secundinas imprudenter avulſas et manu illatas viis uteri iniurias idem ſecutus eſt fluxus. Ita enim *Montanus: Nam quandocunque obſtetrices ineptae, cum tractant partes illas, dilacerant eas manibus; ſicut ego cognovi nobilisſimam et pulcherrimam Venetam, cui inepta ac imprudens obſtetrix partem pudendi avulſit, credens ſe extrahere foetum, unde magnus ſangvinis fluxus excitatus eſt. De affect. uter.* facilius quoque hac pasſione implicantur mulieres, quae ſaepius pepererunt, ſunt enim magis obnoxiae his fluxibus praeter naturam, quam illae, quae nunquam pepererunt, et adhuc magis, quam illae, quae nunquam concubuerunt cum viro, quales ſunt puellae et virgines. *Montanus l. c.* Neque tamen huius fluxus cauſam omnem ſemper in utero quaerere debemus, cum quandoque alia viſcera in culpa eſſe posſint, quemadmodum recte animadvertit *Fernelius*, qui *graviter illos hallucinari*, ait, *qui omnium ex utero prodeuntium, ſicut et omnis ſuppresſionis menſium cauſam in uno requirunt utero. Etenim quibus mulieribus viſcera refrigerata, vel obſtructa, vel ſcyrrho dura, malum habitum aut leucophlegmatiam invexerunt, corruptus humor in varias partes effuſus, ſaepe in uterum procumbit, et illac decurrens, corpus expurgat, quod aliis quibusdam per renes, aut per alvum fieri contingit. L. IV. de part. morb. et Sympt. c. 16.* Ita etiam a balneis, fotibus acribus et calidioribus, et aliis eiusmodi

di rebus, muliebribus immissis, vel admotis, non raro nimius mensium fluor excitatur, quibus quippe pori vasorum cum relaxantur, tum quoque eroduntur et aperiuntur, ut facile deinde eiusmodi sangvinis profluvium nascatur.

Th. XII.

Atque hanc immodicam sangvinis profusionem rectius adhuc cognoscemus, si aliarum quoque causarum evidentium et procatarcticarum rationem habuerimus, quarum vis et opera in hoc gignendo malo permagna esse solet, dum aliae sangvinis integritatem polluunt, aut eundem in orgasmum cient, aliae temperiem ac conformationem uteri ac vasorum laedunt et pervertunt, adeoque hanc calamitatem important. Inter illas primo loco aërem merito nominamus, qui quippe praeter caeteras, quas infert, noxas, cursum sangvinis graviter immutare solet, praesertim si calidior fuerit, et magno nisu ac impetu in corpus irruerit, intimosque machinae recessus pervaserit. Hic enim valetudini fraudi est, et vitali humorum circuitioni vim infert, sangvinemque exagitat, et in motum vehementiorem abripit, atque viam ad hunc fluorem sternit. Quod etiam sensisse *Montanum* memini, qui cum de constituenda victus ratione ad faeminam nobilissimam scripsisset, tandem de aëre praecipit calidiore, ut illum evitet, neque incaute semet eidem exponat, ne malum in deterius relabatur. *De affect. mul. Cons. VI.*

Th. XIII.

Non minores quoque poenas illae luunt, quae neglecta victus ratione varia ciborum, et eorum praesertim

tim calidiorum, et croco, cinamomo atque aliis aromatibus conditorum ingluvie corpus obruunt, et ſuccis fervidioribus, atque ad motum orgaſticum pronis inficiunt, qui facile hunc fluxum producere poſſunt. Quibus merito addas varia, eaque pariter calida et generoſa potulentorum genera, praeſertim in magna copia hauſta, quibus non ſolum febres et inflammationes, ſed etiam immodicas ſangvinis profuſiones excitatas eſſe, experientia compertum atque comprobatum eſt. A medicamentis catharcticis, minus ex praeſcripto artis ſumtis, cum fluorem album, tum hunc fluxum obſervavit *Platerus de aquoſ. excret. c. 6.* Quod adhuc magis de emmenagogis dicendum eſt. Idemque etiam de thermis, ultra modum adhibitis, confirmat *Sennertus Prax. L. IV. part. II. S. II. c. 12.* in faeminis, quae pariter ſibi hoc malum non ob contagium quoddam, quia cum aliis, quae eo laborabant, in eodem balneo ſederunt, ſed uſu harum continuato contraxerunt, quatenus ſangvis tenuior redditus et incitatus, copioſius per vias has, laxiores redditas, egreſſus eſt.

Th. XIV.

Non aliam etiam ob cauſam motus corporis vehementior ac diuturnior eſt damnandus, quam quod partes ſangvinis agiles et elaſticas valde concitat, quae huc illuc latae, ſecum reliquas rapiunt, et motum praeternaturalem in tota humorum maſſa efficiunt. Contra vero idem in malum incurrunt, quae nimio otio et ignavia oblangvent et obtorpent, quibus quippe excrementa, per emunctoria cutis expellenda, intus retinentur; quibus accumulatis, et acrioribus redditis,

vaſa

vasa eroduntur et dilacerantur, praesertim in illis, quarum sangvis plurimis acribus et exedentibus, aliisque mordacibus humoribus affluit, a quibus non raro periculosissimae haemorrhagiae sunt productae. Non omnino quoque culpa vacant somnus et vigiliae, quia hae, in multam protractae noctem, corpus enervant, et sangvinem nimium exagitant; ille vero pariter sordes in corpore per transpirationem difflandas, accumulat, et pravis qualitatibus sangvinem inquinat.

Th. XV.

Denique magna quoque vis, magnumque momentum situm est in affectibus et pathematis animi, quibus sexus sequior maxime est expositus, ac modo iracundia, modo timore praeter opinionem corripitur, modo in alias mentis perturbationes, non raro in totam redundantes machinam, eamque pervertentes incidit, quibus facile haec fluxio generari potest. Nam si a moerore, et incusso ex improviso terrore, quaedam fluorem album sibi contraxerunt, ut *Mercurialis Tom. III. Cons. 117.* et *Everhardus Gokelius Observ. med. Decad. IV. Observ. V.* testantur, facilius id evenire potest in hoc malo, ad quod efficiendum multum ponderis animi pathemata habent, praesertimque ira, qua tota oeconomia valde alteratur, et humores, qui antea sedato nisu per corpus ferebantur, nunc citatius moventur, et inter se colluctando, vehementius nituntur in vasa, ac facile eadem disiiciunt, et in maiore copia cum virium et valetudinis damno profunduntur. Vt de evacuationibus naturalibus nihil commemorem, quae etiam non penitus omni culpa vacant, ac subinde etiam symbolam

suam

ſuam ad excitandam hanc fluxionem conferre ſolent. Conferantur hanc in rem *Ludovicus Mercatus de comm. mul. affect. c. 15.* et *Foreſtus L. XXVIII. obſ. 20.*

Th. XVI.

His probe expenſis, quivis facile intelliget, cauſas, quas hactenus commemoravimus, omnes eo ſpectare, ut cum ſangvinem in motum orgaſticum cieant, tum vaginae uteri vaſa laedant et labefaciant, ac huic fluxui aditum patefaciant. Ex his etiam omnia, quae ſupra expoſuimus, ſymptomata facile explicari poſſunt. Ac ſangvinis quidem fluxum in principio adhuc moderatum ſentiunt ſic afflictae mulieres, quia pori nondum adeo patuli ſunt, et particulae acres et orgaſticae quodammodo aliis innexae et illigatae ſunt, ut tam libere huc illuc evagari non poſſint, quae tamen tractu temporis magis ſemet e compedibus aliarum expediunt, et maiorem libertatem affectant, adeoque ſangvinem vehementius exagitant. Percipiunt autem imbecillitatem, ac membrorum langvorem, et vividi coloris iacturam faciunt, quia tales humores, quae corpori robur et firmitudinem inſpirant, copioſius excernuntur, hinc ſangvis depauperatur, minusque ad nutriendum corpus aptus evadit, ac liquor nerveus hebetior redditur, membraque effoeta, ac elaſticis ſuccis non perfuſa, aegre munia ſua obeunt. Affligit dolor capitis et vertigo, quoniam flore ſangvinis deperdito, reliqua maſſa minus expedite iter ſuum per vaſa cerebri capillaria perficit, ſed in iisdem haeret, et pondere ſuo ac acrimonia motuque inconvenienti moleſta eſt, variasque dolorum ſpecies pro particularum ſuarum varietate parit. Idem ſangvis nimia eiusmodi

 pro-

profuſione effoetus redditus, appetitum labefactat. Lympha enim gaſtrica, quae ad ventriculum derivatur, iners, et ad pariendas capiendi cibos illecebras, eosque conficiendos nulli uſui eſt. Propter eandem autem immodicam excretionem ſitis urget, quatenus partes ſeroſae deficiunt, et calidae ſalſaeque redundant, quae ſtimulando fauces ſenſum ſitis excitant. Potiſſimum autem dolor in lumbis ac finitimis partibus infeſtat, tum propter anfractuoſos implexosque ductus, per quos fertur ſangvis, tum quia particulae vellicantes et lancinantes imperium tenent, et ſtimulando partes nerveas triſtem eiusmodi ſenſationem efficiunt. Interdum etiam liveſcunt oculi, et totus corporis habitus vitiatur, quia propter perditas partes ſpirituoſas et tenues, craſſiores reſtitant, et ob varia alia admixta corpuſcula, alium atque alium corpori colorem conciliant. In malo pertinaciore tumores oedematoſi in pedibus apparent, quoniam ſangvis, ignavo motu curſum ſuum peragens, tarde per venas vaſaque lymphatica relabitur, cuius particulae viſcidae, valvulis adhaerentes, iſtas diſtendunt, et nova ſemper acceſſione locupletatae, aut plane extra vaſa miſtae, partes in tumores elevant. Enumerata autem huius generis, et plura accidentia alia magis exaſperantur, ſi diutius malum perſeveraverit, et maior ſangvinis profuſio facta fuerit: tunc enim qui adhuc ſuperſtites ſunt, humores in peius degenerant, et alias easque conſervandae vitae penitus inimicas facultates contrahunt, ac plane a natura ſua deſciſcunt. Hinc ſumma totius corporis cachexia et ſqualor, hinc macies cum aliis truculentis ſymptomatibus ortum ducunt, in quibus amplius exponendis operam ponere nec vacat, nec lubet, quia ex cauſae peccantis genio, et ſangvinis

habi-

habitudine, et vasorum dispositione et laesione explicari facile atque intelligi possunt.

Th. XVII.

Nec vero necesse est, ut signa Diagnostica, quae supra in historia morbi commemoravimus, repetamus. Illud tamen hic praetermittendum non est, hoc profluvium aliquando criticum esse, quod quidem a symptomatico facile discernitur. Nam criticum ex virium tolerantia, et illorum, quae adduximus, symptomatum absentia patet, idque nulla ex parte medicis praesidiis impediri debet, iuxta vulgatissimam divini Senis sententiam *S. I. Aph. 20. Quae iudicantur et iudicata sunt integre, neque movere, neque novare aliquid, sive medicamentis, sive aliter irritando; sed sinere oportet.* Alioquin enim gravia supervenire possunt symptomata, si fluxus intempestive sistatur. Satis itaque erit tunc temporis vires conservare congruis alimentis, et sangvinis motum ita temperare, ne concitatius fluat, et maiori egrediatur copia, quam conveniat. E contrario ex virium imbecillitate, morbisque et symptomatibus supervenientibus supra relatis constabit, excretionem illam sangvinis symptomaticam esse, de cujus essentia, causis et signis diagnosticis satis pro instituti ratione dixisse videmur.

Th. XIIX.

Nunc ad signa Prognostica, affectus eventum manifestantia, progredimur. Patet autem ex iis, quæ hucusque in medium sunt adducta, affectum hunc gravem, ac molestiarum plenum, et periculosum esse, si

 prae-

praeſertim adultiores mulieres corripiat, altasque egerit radices et inveteraverit. Nec enim raro omnem reſpuit medicinam, et cum decurſu vitae ſpatio finitur, uti teſtatur experientia, et ſcriptum reliquit *Hippocrates L. II. de morb. mul.* Praeterea ſi fluxus copioſior fuerit, ſi febrim poſt ſe trahat, ſi cum vehementia fiat, ut medicamentis levari nequeat, viresque quotidie magis ac magis enervet, aegra in magno vitae diſcrimine verſatur. Nam *menſtruis immodice fluentibus, morbi eveniunt: non autem fluentibus, ex utero accidunt morbi,* inquit laudatus ſaepe *Cous S. V. Aphor. 57.* Quo ipſo malitiam fluoris muliebris oſtendit per collationem menſium immodice fluentium, et ſuppreſſorum: ſignificans, utrinque periculum eſſe, ſive ſangvis large fluat per muliebria, ſive ſupprimatur prorſus. Illis quippe immodice fluentibus, vires totius exhauriuntur, et organa vitalia, ſangvine deſtituta, ſua munera perficere nequeunt: Hinc vero appetitus deiectus, laeſa chyli et ſangvinis generatio, cachexia, tabes, hydrops, ſyncope, convulſiones et ſimilia, quae mortem portendere ſolent. Sicuti experientia edoctus *Hippocrates* confirmat *S. V. Aph. 56. In fluore muliebri ſi convulſio, aut animi defectus superveniat, calamitoſum.* Interdum quoque ſterilitatem et abortum efficit. Sed fluxus moderatus, et per intervalla contingens, nec tam ſaevis ſtipatus ſymptomatibus, ſpem ſalutis habet, ſi praeſertim vetuſtate caret, et laborantes in flore aetatis conſtitutae ſunt, nec tam magnam virium imbecillitatem ſentiunt, & ſangvis pravis et corruptis ac mordacibus ſuccis immunis et liber eſt: tunc enim plerumque facile curantur.

Th. XIX.

Tandem superest, ut de Curatione quoque agam, quae secundum causas instituenda est. In hac medicus omnem impendere debet operam, ut principiis obstet, fluxumque compescat ante, quam radices agat, aut quam primum ille se prodere coepit. Nam ubi morbus inveteravit, vix remediis locus relinquitur, aut minus saltem salutariter adhibentur, quae antea magnum emolumentum afferre poterant. Quae etiam causa esse videtur, quamobrem multae faeminae, ac sigillatim virgines pudicae, gravissima sibi arcessant symptomata, quod tardius, nec nisi adulto morbo, et ubi magna sangvinis profusio facta est, remedia demum, eaque saepius minus idonea, adhibentur. Quapropter primo statim tempore anniti debet medicus, ut fluxus, quantum fieri possit, sedetur, et vasa praeter naturam hiantia occludantur, et si de robore suo deiecta fuerint, illud redintegretur. Proinde, si sangvis copia, vel orgasmo et impetu peccet, statim incidatur vena in cubito, et sangvis mittatur, quousque satis visum fuerit. Nam nullo alio remedio efficacius impetus sangvinis reprimi, et copia minui potest. Neque contemnendae sunt, quas tantopere commendat *Aetius*, cucurbitulae scarificatae, affigendae scapulis, dorso et humeris. Imo vero et cucurbitula magna sine scarificatione cum multa flamma infra mammas applicari potest, ut voluit *Hippocrates S. V. Aph. 50. Si mulieri immoderatius fluentia menstrua vis cohibere, quam maximam cucurbitulam ad mammas defigito.* A multis etiam adhibentur ligaturae in partibus tam superioribus, brachiis nempe et cruribus, ex consilio *Galeni, l.*

de

de Arte curat. ad Glauc. 14. quam inferioribus, nimirum coxis, ſecundum *Hippocratem 2. de morb. mul.* cui *Aetius, Paulus et Avincenna* ſubſcribunt.

Th. XX.

Facta, vel omiſſa, pro ratione virium et cauſarum, venae ſectione, alia in uſum vocanda ſunt, quae orgasmum et rarefactionem atque impetum ſangvinis temperare posſint, inter quae acida, nitroſa, terrea, ſaturnina, martialia, ac glutinoſa, ipſaque anodyna excellunt, ex quibus varii generis remedia ſolent confici. Atque ex eorundem cenſu remediorum etiam petenda ſunt, quae ſangvinis acrimoniam et tenuitatem, ſicubi ea adſit, corrigant.

Th. XXI.

Ex melioribus uſuque probatis ſunt: Succi et ſyrupi acidi granatorum et myrtillorum, tincturae acidulae roſarum, violarum, bellidis, papaveris rh. ſpiritus ſulphuris et vitrioli, tincturae florum balauſtiorum, catechu, lap. haematit. ſulphuris vitrioli, antiphthiſica *Grammanni*, eſſentia travmatica *Michaelis* et *Hagendornii*, ſuccus plantaginis, millefolii, acaciae, hypocyſtidis, ſangvis dracon. ſem. ſumach, papaveris albi, plantag. 4. fr. mai. rad. ſymphyti, biſtortae, tormentillae, et harum extracta, cort. granat. gummi Arab. tragac. colophon. olibanum, maſtiche, terra ſigillata, bolus Armen. corallia, terra vitrioli dulcis, lapis haematites, crocus martis adſtringens, ſaccharum ſaturni, alumen martiale, ſal prunellae, arcanum duplicatum, ſperniola et pulvis ſtypticus *Crollii*, pulvis ſtegnoticus *Guttmanni*, ſpecies diatragacant. fr. ſpecies diaplantaginis et diaſuc-

cini

cini *Mynsichti*, trochisci de terra sigill. de carabe, et similia; quorum, uti varia est indoles et operatio: ita pro causarum et circumstantiarum varietate, varia eligenda sunt, iisdemque pro morborum atque symptomatum concursu vario, varia alia, v. g. nunc anodyna, modo blande dissolventia, modo alia, admiscenda.

Th. XXII.

Non solum vero adducta modo remedia vitia sangvinis et humorum corrigent, sed patentiores etiam vias ac ductus contrahent atque obstruent, si in quovis casu convenientia eligantur. Neque enim iis promiscue uti, sed delectum eorum habere debemus, ne fortioribus, et minus idoneis alia mala invehamus, aut adhibitis frustra mitioribus, fluxio invalescat, et ex mora vires sumat, ut deinde vel nullam vel difficiliorem curationem admittat. Adhaec mature haec medicamenta, et usu non interrupto, adhibere debemus, dum morbus adhuc recens est, qui alioqvin, altis defixis radicibus, facile omnem medici operam superat, et in gravissima mala, ipsamque mortem, aegrotantem abripit.

Th. XXIII.

E contrario plerumque facile et feliciter curatio absolvitur, si medicamenta recte, quemadmodum diximus, usurpentur. *Hollerius Comment. ad aph. 50. Sect. V. Hippocr.* se multas vidisse mulieres, dicit, quae, solum detracto e vena sangvine, convaluerint, cum nullis aliis remediis potuisset compesci fluxio sangvinis. *Solenander Sect. V. consil. 8.* flores nucum, quando ma-

turi

turi ſunt, et cadere incipiunt, commendat, doſi drachmae unius, ieiuno ſtomacho per plures dies capiendos. Idem laudat pulveris colophoniae drachmam, quater aut pluries cum hauſtu ſucci plantaginis ſumendam, ut et aquam plantaginis, in qua lotus ſit lapis haematit. usque ad rubedinem. Alii magnifaciunt pulverem dentis equi marini, vel corticum ovi, aut oſſium microcoſmi ad drachmam quotidie per plures dies ſumendum. *Paſchalius* vero laudat pulverem ex cort. ovor. thur. maſtich. corall. r. ſuccin. lap. haematit. ſmaragd. farin. hord. album. ovor. duorum, ex quo duas conficit placentas, quae coquuntur, ut poſſint in pulverem redigi, cuius doſin drachmae ſemis ad unam in iuſculo vervecis mane propinat, et aliquandiu continuat. *Foreſtus in Schol. XXVIII. ad obſ. 18.* ſcribit, ſe ſaepius exhibendo 3. cochl. aquae plantaginis cum totidem cochl. vini rubri adſtringentis, ac vitello unius ovi, multas ſanaſſe. Idem ex *Helidaeo* commendat pulverem et oleum ex thure et maſtiche. *Guarinerius* feliciter uſus eſt drachma pulveris ſtercoris caprarum cum aqua pluviali per aliquot dies; laudatque etiam ſuccum ſtercoris aſinini, recens excreti, cum aqua plantag. et ſyr. myrtino. Alii alia magni aeſtimant, quemadmodum ex *Montano*, *Mercato*, *Mercuriali*, *Ionſtonio*, *Sennerto*, *Platero* et aliis conſtare poteſt.

Th. XXIV.

Atque haec praecipua et ſelectiora ſunt remedia, quae rite uſurpata rarius fallunt, ſi praeſertim eisdem externa et Topica, eaque convenientia, iungantur. Quem in finem laudantur empl. de maſtiche et contra ruptu-

rupturam *Vigonis*, quibus varii generis adstringentia pro morbi et causarum ratione, adjici possunt. Inprimis autem elegans est empl. a *Zacuto Lusitano L. IX. cap. 11. Prax. histor.* descriptum. *Solenandro* familiare fuit cataplasma ex pulv. gypsi, gumm. Arab. torrefacto, album. ovor. cum placentulis hyssopi, umbilico et partibus adjacentibus applicatum. *Hoc*, inquit, *fluxum intra unum diem sistit*. Plura habent *Platerus*, *Paraeus*, *Victor Trincavellius*, et alii, ad quos hujus rei cupidos remittimus. Quibusdam fomenta placent ex malicorio, gallis, fl. balaust. sem. sumach, prunis sylvestr. et similibus, coctis in aqua chalyb. et vino austero, vel aceto. Imponunt etiam pubi stercus suillum, aceto rosaceo madidum. His si nihil proficias, a multis pessaria in usum vocari solent, quae in vaginam uteri intrusa, hunc fluxum sedant, et laxa vasorum orificia adstringunt atque claudunt. *Riverius* illa ex terebinthina ac theriaca, aut fol. mercurial. contusis, et panno lineo raro involutis, conficit, et longo usu experta, magnopere celebrat. Alii eadem ex alumine, spodio, bolo Armen. farina volat. et cornu cervi usto, cum albuminibus ovorum, et succo portulacae conficiunt. Sunt denique, qui etiam clysteres uterinos ex succis, decoctis, oleisque adstringentibus parant, quibus tamen aeque ac pessariis non sine cautione utendum est.

Th. XXV.

De constituenda victus et vitae ratione non est, ut multa praecipiam, cum quivis facile intelligere possit, eam medicamentis hactenus propositis respondere debere. Aer igitur temperatus, et quandoque nonni-

hil ad frigidum et ſiccum vergens eligendus eſt. Cibus pariter ſit temperans, et emplaſtica ac conſtrictoria virtute praeditus, qui fructibus acidis, et plantagine, acetoſa, portulaca, ſcariola, et eius generis herbis aliis condiendus. Inprimis etiam conveniunt extremitates animalium, et quae ex oriza, farre, et farina amyli fiunt fercula. Potus ſit cereviſia tenuis, imbuta tincturis roſarum, violarum vel papaveris rhaeados acidulis. Quibusdam arridet aqua chalybeata, vel ſtillatitia polygoni, aut acetoſae, cui ſuccus granatorum permiſceri poteſt. De caetero fugiant aegrotantes aromata, flatulenta et fructus horarios. Caveant etiam graviora animi pathemata, ac praecipue iram, quae quippe ut in aliis morbis, ita in hoc inprimis malo multum nocere ſolent. E contrario operam dent quieti et ſomno, qui, ſi quicquam aliud, perditas vires egregie inſtaurat, et curationi hujus fluxus apprime conducit. Haec ſi recte obſerventur, dubium non eſt, quin fluxio etiam gravior compeſci, et valetudo inſtaurari, ac in plures annos protrahi per Dei gratiam poſſit.

